

Eich cyf/Your ref P-06-1488
Ein cyf/Our ref JMHSC/11064/24

Carolyn Thomas AS
Cadeirydd
Y Pwyllgor Deisebau

deisebau@senedd.cymru

17 Ionawr 2025

Annwyl Carolyn

Deiseb P-06-1488 Sefydlu 'Cymdeithas Gofal' i Fynd i'r Afael â'r Argyfwng COVID Hir yng Nghymru

Diolch ichi am eich llythyr, dyddiedig 5 Rhagfyr, ynghylch y ddeiseb uchod.

Yng Nghymru, mae'r angen i fuddsoddi mewn gwasanaethau i helpu pobl sydd â COVID hir wedi cael ei gydnabod ers dechrau'r pandemig. Rydym yn glir bod parhau i helpu pobl sy'n dioddef effeithiau tymor hir COVID-19, a'r rheini sy'n gwella ohonynt, yn flaenoriaeth i Lywodraeth Cymru a'r GIG yng Nghymru.

Fe wnaethom lansio rhaglen Adferiad ym mis Mehefin 2021, gan fuddsoddi £10m rhwng 2021 a 2023. Datblygodd y byrddau iechyd wasanaethau adsefydlu integredig amlbroffesiynol sy'n canolbwyntio ar y gymuned, ac sy'n caniatáu atgyfeirio ar gyfer asesiad arbenigol pan fo angen. Gellir cael mynediad at wasanaethau a ariennir gan Adferiad drwy glinigwyr gofal sylfaenol neu glinigwyr eraill sy'n ymwneud â gofal yr unigolyn.

Ym mis Mawrth 2023, cyhoeddodd y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar y pryd gynnydd yn y cyllid blyneddol ar gyfer gwasanaethau Adferiad, ac mae £8m yn cael ei ddyrannu bellach i'r byrddau iechyd ar sail reolaidd ([Datganiad Ysgrifenedig: Diweddariad ar Raglen Adferiad \(14 Mawrth 2023\) | LLYW.CYMRU](#)). Mae'r cyllid uwch wedi galluogi'r byrddau iechyd i ehangu mynediad at wasanaethau a ariennir gan Adferiad i bobl â mathau eraill o salwch sy'n deillio o haint blaenorol ar sail anghenion/symptomau, gan gynnwys pobl â chyflyrau fel ME/syndrom blinder cronig a ffibromyalgia, yn ogystal â'r rheini sydd â symptomau corfforol parhaus, ond lle nad oes diagnosis wedi'i gadarnhau.

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Jeremy.Miles@llyw.cymru
Correspondence.Jeremy.Miles@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Penderfynwyd mai gwasanaethau lleol, wedi'u cefnogi gan fynediad at y gwasanaethau arbenigol angenrheidiol, oedd y model gorau posibl yng Nghymru i wella canlyniadau i bobl yr effeithiwyd arnynt gan COVID hir, ac i sicrhau model mynediad teg. Mae'r dull a fabwysiadwyd yng Nghymru yn gyson â [chanllawiau'r Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn Iechyd a Gofal \(NICE\)](#), a gefnogir ac a arweinir gan glinigwyr yng Nghymru. Bydd ein cyfeiriad polisi a'n model gwasanaeth yn parhau i addasu wrth inni ddysgu mwy am effeithiau tymor hir COVID-19. Wrth i'r sylfaen dystiolaeth dyfu, ochr yn ochr â thystiolaeth am driniaethau a gwahanol fathau o COVID hir neu ffyrdd o ymglyfwyno â'r cyflwr, bydd hyn yn llywio'r model a'r llwybrau gorau posibl sydd eu hangen ymhellach, ac yn cyflwyno cyfleoedd i ddatblygu gwasanaethau a ariennir gan Adferiad ymhellach.

Mae Ymchwil Iechyd a Gofal Cymru wrthi'n sganio am ymchwil a threialon i gynnig cyfleoedd i bobl sydd â COVID hir gael mynediad at driniaethau a therapïau posibl. Ym mis Ebrill 2023, fe wnaethom fuddsoddi £6.93m dros bum mlynedd i greu Canolfan Dystiolaeth Ymchwil Iechyd a Gofal Cymru i gynhyrchu tystiolaeth amserol ar gyfer y rheini sy'n gwneud penderfyniadau polisi ac ymarfer. Mae'r ganolfan hon yn croesawu cwestiynau gan ymarferwyr a gwneuthurwyr polisi ledled y sector iechyd a gofal cymdeithasol, gan gynnwys cwestiynau sy'n ymwneud â COVID hir. Mae hefyd yn ceisio mewnbwn gan y rheini sydd â phrofiad bywyd i fireinio ei gweithgareddau.

Cyfranogiad Economaidd

Mae cyflogwyr yn gyfrifol am sicrhau bod eu gweithwyr yn cael eu helpu yn ystod cyfnodau o salwch ac i ddychwelyd i'r gwaith ar ôl unrhyw gyfnod o salwch, gan gynnwys COVID hir. Lle bo angen, dylent wneud addasiadau rhesymol i hwyluso hyn. Rydym yn disgwyl i sefydliadau fod yn cyflawni eu gofynion fel cyflogwyr i ddarparu addasiadau rhesymol i staff anabl, fel yr amlinellir yn Neddf Cydraddoldeb 2010. Y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol yw'r rheoleiddiwr ar gyfer darpariaethau Deddf Cydraddoldeb 2010. Nid mater i Lywodraeth Cymru yw rheoleiddio cyrff cyhoeddus. Gall y Gwasanaeth Cyngor a Chymorth Cydraddoldeb (equalityadvisoryservice.com) fod yn ffynhonnell ddefnyddiol o wybodaeth.

Gan gydnabod y materion penodol a oedd yn effeithio ar staff y GIG, ym mis Gorffennaf 2023, datblygodd Cyflogwyr GIG Cymru ddogfen ganllaw i [helpu cydweithwyr sydd â COVID-19 hir i ddychwelyd i'r gwaith](#). Roedd y canllawiau hyn yn atgoffa cyflogwyr o'r angen i ystyried, fesul achos yn dilyn trafodaethau rhwng y rheolwr a'r aelod o staff, a yw'n briodol darparu cymorth cyflog salwch uwch parhaus dros hanner cyflog neu ddim cyflog. Roedd y canllawiau hefyd yn gofyn i reolwyr llinell ystyried pob opsiwn sy'n agored iddynt, gan edrych ar unrhyw bosibiliadau o ran hyblygrwydd a gwneud eu gorau glas i helpu unigolion sydd â COVID hir i ddychwelyd i'r gweithle pan fo'n bosibl.

O ran budd-daliadau, mae hwn yn fater a gedwir yn ôl ac, o'r herwydd, rwy'n cyfeirio'r deisebydd at y gwefannau canlynol am wybodaeth: [Budd-daliadau anabledd COVID hir | Elusen anabledd Scope UK](#).

Seilwaith

Yng Nghymru, mae Llywodraeth Cymru, gyda chymorth Partneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru – Gwasanaethau Ystadau Arbenigol ac Iechyd Cyhoeddus Cymru, yn parhau i gyflwyno mesurau i wella ansawdd aer ledled y sector iechyd a gofal cymdeithasol. Mae awyru a hidlo effeithiol yn allweddol i gyflawni hyn, ac felly i leihau'r risg o haint. Dyma rai camau gweithredu allweddol sydd wedi'u cynnal:

- Cyhoeddi Memorandwm Technegol Iechyd Cymru newydd (WHTM) 03-01 – Awyru Arbenigol ar gyfer Safleoedd Gofal Iechyd Rhan A a Rhan B sy'n ymdrin â dylunio,

dilysu a pherfformiad gweithredol. Mae'r dogfennau hyn yn rhoi argymhellion manwl o ran awyru ar gyfer pob safle gofal iechyd, gan gynnwys safleoedd gofal sylfaenol a gofal cymdeithasol.

- Mae pob bwrdd ac ymddiriedolaeth iechyd yng Nghymru wedi penodi Personau Awdurdodedig ar gyfer awyru. Maent yn sicrhau bod y gwaith o osod, cynnal a chadw a monitro systemau yn cyrraedd y safon cydymffurfio.
- Mae Grwpiau Diogelwch Awyru ar waith ym mhob bwrdd ac ymddiriedolaeth iechyd yng Nghymru. Mae gan y grwpiau hyn gyfrifoldeb i sicrhau bod pob system awyru yn cael ei dylunio, ei gosod, ei phrofi a'i chynnal yn unol â'r canllawiau.
- Mae Partneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru – Gwasanaethau Ystadau Arbenigol yn darparu gwasanaeth Peiriannydd Awdurdodi-Awyru sy'n cael ei benodi fel cynghorydd annibynnol gan fyrdau ac ymddiriedolaethau iechyd i gynnal asesiadau o Bersonau Awdurdodedig, systemau archwilio a'u rheolaeth weithredol gysylltiedig. Mae'r Peiriannydd Awdurdodi hefyd yn aelod o'r Grŵp Diogelwch Awyru.
- Mae peirianwyr Partneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru – Gwasanaethau Ystadau Arbenigol yn cynnal archwiliadau dilysu llawn o'r systemau awyru arbenigol pan gânt eu gosod yn y lle cyntaf. Yn ogystal, maent yn cynnal gwiriadau ar offer awyru critigol yn flynyddol a chaiff contractwyr allanol hefyd eu comisiynu i gyflawni'r gwaith hwn sy'n sicrhau bod yr holl systemau awyru arbenigol yn cael eu cynnwys.

Mae Iechyd Cyhoeddus Cymru a Llywodraeth Cymru wedi rhannu cyhoeddiadau cynghorol â'r sector gofal cymdeithasol yng Nghymru, gan ganolbwyntio ar drosglwyddiadau heintiau a chyfeirio'n glir at bwysigrwydd systemau awyru effeithiol i leihau'r risgiau hyn a gwella ansawdd aer. Mae lleoliadau gofal cymdeithasol, megis cartrefi gofal, yn gartrefi i unigolion ac nid ydynt yn lleoliadau clinigol. Dim ond ar gyfer lleoliadau gofal iechyd yn unig y mae termau "hidlo aer" a "sterileiddio" mewn perthynas ag ansawdd aer yn berthnasol.

Yn unol ag adran 44(4)(a) o Reoliadau Gwasanaethau Rheoleiddiedig (Darparwyr Gwasanaethau ac Unigolion Cyfrifol) (Cymru) 2017, rhaid i ddarparwyr gwasanaethau rheoleiddiedig sicrhau bod safleoedd yn hygyrch ac wedi eu goleuo, eu gwresogi a'u hawyru'n ddigonol. Mae'r corff rheoleiddio, sef Arolygiaeth Gofal Cymru, yn arolygu'r gwasanaethau yn rheolaidd ac mae'r amgylchedd yn un o'r meysydd yr adroddir amdano.

O ran awyru mewn ysgolion, mae'n ddyletswydd ar yr awdurdod lleol a/neu'r corff llywodraethu i wneud darpariaeth effeithiol ac addas i sicrhau bod pob gweithle caeedig yn cael ei awyru gan ddigon o aer ffres neu aer wedi'i buro yn unol â Rheoliadau Gweithle (Iechyd, Diogelwch a Lles) 1992.

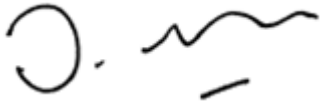
Cafodd 32,000 o ddyfeisiau monitro carbon deuocsid eu dosbarthu gan Lywodraeth Cymru i helpu i fonitro a rheoli awyru ac ansawdd aer ar draws ysgolion yn ystod y pandemig. Mae'r canllawiau ar gyfer monitro lefelau carbon deuocsid a ddatblygwyd yn ystod y cyfnod hwnnw yn parhau'n ddilys ac yn cael effaith gadarnhaol ar ansawdd aer, gan dderbyn mai dim ond un elfen o fonitro ansawdd aer yw hyn.

Lle mae systemau trin aer wedi'u gosod mewn adeiladau ysgol newydd, mae hidlo yn un o ofynion hanfodol y systemau a rhoddir pwyslais uwch ar hynny oherwydd natur aerdyn yr adeiladau newydd.

Yn olaf, rydym wedi ymrwymo, ar y cyd â Llywodraeth y DU, i brosiectau seilwaith gwyrdd ar raddfa fawr fel Bargeinion Twf Dinesig a Rhanbarthol, Porthladdoedd Rhydd a Pharthau Buddsoddi, ochr yn ochr â'n Rhaglen Ôl-osod (Tai) er mwyn Optimeiddio. Mae ystod o gymorth sgiliau ar gael, gan gynnwys hyfforddiant uwchsgilio ac ailsgilio wedi'i ariannu'n llawn o dan ein Cyfrifon Dysgu Personol neu Brentisiaethau.

Mae ein rhaglen Cymunedau am Waith a Mwy yn darparu cymorth cyngori cyflogaeth arbenigol a mentora dwys i'r rheini sy'n 20 oed neu'n hŷn ac mae Cymru'n Gweithio yn darparu ystod o gymorth sy'n gysylltiedig â gyrfaedd, gan gynnwys adolygiadau gyrfa i gefnogi'r rheini sy'n ystyried posibiladau gyrfa newydd/newid gyrfa.

Yn gywir

A handwritten signature in black ink, consisting of a stylized 'J' followed by a series of loops and a horizontal line.

Jeremy Miles AS/MS

Ysgrifennydd y Cabinet dros Iechyd a Gofal Cymdeithasol
Cabinet Secretary for Health and Social Care